19. HAFTA

Yaşadığım Yerleşmenin Sunusu

19

8-12 Şubat 2027

ÖĞRENME ÇIKTISI · COĞ.10.4.1

Yerleşme yeri seçiminde ve yerleşmelerin gelişiminde etkili olan coğrafi faktörleri sorgulayabilme

Süreç bileşenleri

c) Yerleşme yeri seçiminde ve yerleşmelerin gelişiminde etkili olan coğrafi faktörlere yönelik topladığı bilgileri düzenler.

ç) Yerleşme yeri seçiminde ve yerleşmelerin gelişiminde etkili olan coğrafi faktörlere yönelik düzenlediği bilgileri çözümler.

d) Yerleşme yeri seçiminde ve yerleşmelerin gelişiminde etkili olan coğrafi faktörlere yönelik çözümlediği bilgilerden çıkardığı sonuçları paylaşır.

ç) COĞ.10.4.2 — Türkiye ve dünyadaki yerleşmeleri fonksiyonlarına göre etiketler.

Bugünün yolu

19. HAFTA

1	2	3	4	5	6
2. dönem	**Sunu çalışması**	**İlişki ve hâkim fonksiyon**	**Sunumu bitir**	**Paylaş**	**Öz değerlendirme**
Ölçütler · itiraz	s. 135-136	1-2. adım	3. adım	Grupta · sınıfta	s. 137 · ünite sonu

2. dönemde ölçme ve değerlendirme

2. DÖNEM

P1 · performans (100)

Bu ünitenin sunusu (öneri) · süreç %40 · ürün %50 · paylaşım %10

P2 · derse katılım (100)

Beceri görevleri %35 · okuryazarlık %20 · derse hazırlık %15 · devam ve katılım %20 · örnek davranış %10

Yazılı sınavlar

Bakanlığın belirlediği dönemlerde; 2. dönem 1. yazılı penceresi 29 Mart - 9 Nisan 2027

Sonuçlar ve itiraz

- Sınav, performans ve proje sonuçları 10 iş günü içinde duyurulur.
- İstersen kâğıdını öğretmeninle bir kez daha incelersin; velin sonuçların ilanından sonraki 5 iş günü içinde okul yönetimine yazılı itiraz edebilir.

Performans çalışması: Sunu Hazırlama

BİREYSEL · 40+40

Sizlerden yerleşmelerin kuruluş ve gelişiminde etkili olan doğal ve beşerî faktörlere yönelik topladığınız bilgilerle ilgili sunum hazırlamanız beklenmektedir.

1. Adım	Doğal ve beşerî faktörlerle yaşadığınız yerleşmenin kuruluşunda ve gelişiminde etkili olan fonksiyonlar arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirleyiniz.	
2. Adım	Yaşadığınız yerleşmenin gelişiminde etkili olan hâkim fonksiyonları belirlediğiniz ilişkiden yola çıkarak bulunuz.	1-2 · 13 dk
3. Adım	Yaptığınız çıkarımlar ve düzenlediğiniz verilerden yararlanarak bir sunu hazırlayınız.	15 dk
4. Adım	Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.	22 dk

Puanlama anahtarı: neye bakılacak?

ÖLÇÜTLER

Ölçüt	Başlangıç	Kabul edilebilir	İyi	Çok iyi
Soru sorma (20)	5	10	15	20
Bilgi toplama (20)	5	10	15	20
Bilgileri düzenleme (20)	5	10	15	20
İlişki kurma ve sonuç çıkarma (20)	5	10	15	20
Sunum (20)	5	10	15	20

Toplam 100 puan · öz değerlendirme formu (s. 137) ile birlikte

Bu çalışma dönem notuma nasıl yansır?

P1 · ÖNERİ

Süreç · %40

Soru sorma, bilgi toplama, bilgileri düzenleme

Ürün · %50

Sunu ya da poster: faktör-fonksiyon ilişkisi, hâkim fonksiyon, sonuç

Paylaşım · %10

Sununun grupta ve sınıfta sunumu

Dönemin 1. performans puanı (P1) olarak değerlendirilebilir; ağırlıkları zümre belirler.

Hazırlığım tamam mı?

HAZIRLIK

No	Hazırlık	Tamam
1	Yerleşmelerin kuruluş ve gelişiminde etkili olan doğal ve beşerî faktörlerin yaşadığınız yerleşmeyi nasıl etkilediğine yönelik çalışma sorusu oluşturunuz.	☐
2	Oluşturduğunuz çalışma sorusuna yönelik bilgi toplayınız. Bu süreçte genel ağ, kütüphane vb. kaynaklardan yararlanabilirsiniz.	☐
3	Topladığınız bilgileri düzenleyiniz.	☐

Kaynağını yaz: kitap, okul kütüphanesi, EBA ya da kurumların resmî sayfaları. Bilmediğin bilgiyi uydurma; boş bırak ve “araştırılacak” diye not et.

1. adım: faktör ile fonksiyon arasındaki ilişki

1. ADIM

Faktör (doğal / beşerî)	Yerleşmeme etkisi	Desteklediği fonksiyon
Doğal: …		
Doğal: …		
Beşerî: …		
Beşerî: …		

- Doğal faktörler: iklim, topoğrafya, su kaynakları, toprak yapısı, kara ve denizlerin dağılışı, bitki örtüsü
- Beşerî faktörler: ekonomik faaliyetler, ulaşım olanakları, göçler, bilim ve teknolojideki gelişmeler
- Fonksiyonlar: tarım, madencilik, sanayi, ticaret, yönetim, sağlık, ulaşım, turizm, eğitim ve kültürel, askerî

Örnek: Adana'da faktör ve fonksiyon

ÖRNEK

Kitaptaki bilgilere göre Adana'da hangi doğal ve beşerî faktörler hangi fonksiyonları desteklemiştir?

Kitap s. 132, 140

Örnek: Adana'da faktör ve fonksiyon — Örnek cevap

CEVAP

Kitaptaki bilgilere göre Adana'da hangi doğal ve beşerî faktörler hangi fonksiyonları desteklemiştir?

Örnek cevap

- Doğal: Seyhan ve Ceyhan alüvyonlarıyla verimli Çukurova, düz arazi, Akdeniz iklimi → tarım; düz arazi → ulaşım ve sanayi
- Beşerî: kara yolları, demir yolu istasyonu, havaalanı → ulaşım ve ticaret; göç alması → nüfus artışı, ticaret, büyük il merkezi
- Zaman içinde: tarım → küçük sanayi → ticaret ve il merkezi → üniversite, sağlık, ulaşım: çok fonksiyonlu şehir

2. adım: hâkim fonksiyonu bul

2. ADIM

Hâkim fonksiyon

Fonksiyonlardan biri yerleşmenin gelişiminde diğerlerine göre daha baskın olabilir. Baskın olan bu fonksiyon, yerleşmenin gelişimine katkı sunan hâkim fonksiyon hâline gelmektedir.

Örneğin Eskişehir'deki üniversiteler ile turizm rekreasyon alanları, şehirde eğitim ve kültür fonksiyonunun diğerlerine göre hâkim fonksiyon olmasını sağlamıştır.

Yerleşmemin hâkim fonksiyonu … , çünkü … (en az bir doğal ve bir beşerî faktör).

Kitaba göre Eskişehir'de hangi fonksiyon diğerlerine göre hâkim fonksiyon hâline gelmiştir?

A Ulaşım

B Eğitim ve kültür

C Sanayi

D Askerî

E Madencilik

Bilgimizi Yoklayalım — Cevap

YOKLAMA 7

Kitaba göre Eskişehir'de hangi fonksiyon diğerlerine göre hâkim fonksiyon hâline gelmiştir?

A Ulaşım

B Eğitim ve kültür

C Sanayi

D Askerî

E Madencilik

Kitap s. 132: üniversiteler ile turizm rekreasyon alanları eğitim ve kültür fonksiyonunu hâkim kılmıştır. Eskişehir demir yolu ulaşımıyla da anılır, ama hâkim fonksiyonu ulaşım değildir.

3. adım: sunumun iskeleti

3. ADIM

Sununun bölümü	Örnek: Adana (kitaptan)	Yaşadığım yerleşme
Çalışma sorusu	Çukurova'nın doğal koşulları ve ulaşım Adana'nın gelişimini nasıl etkiledi? (örnek)	…
Konum	Türkiye'nin güneyinde, verimli Çukurova'da (s. 140)	…
Doğal faktörler	Seyhan ve Ceyhan alüvyonları, düz arazi, Akdeniz iklimi (s. 140)	…
Beşerî faktörler	Kara yolları, demir yolu istasyonu, havaalanı; göç alması (s. 140)	…
Fonksiyonlar ve değişimi	Tarım → küçük sanayi → ticaret, il merkezi → üniversite, sağlık, ulaşım (s. 132)	…
Hâkim fonksiyon, sonuç	Kitap tek bir hâkim fonksiyon adlandırmaz: çok fonksiyonlu bölgesel merkez (s. 132)	…
Kaynaklar	Ders kitabı s. 132, 140	…

Sunum biçimi ve kurallar

SUNU

Kâğıt poster

- Başlık ve çalışma sorusu
- Faktör → fonksiyon okları
- Hâkim fonksiyon kutusu
- Kaynaklar

Dijital sunu

- Kısa ve sade slaytlar
- Okulun etkileşimli tahtasında açılır
- Harita ya da görsel varsa kaynağı altında

Kurallar

- Telefon kullanılmaz
- Çıktı, satın alma yok
- Bilmediğini uydurma, kaynağını yaz
- Kişisel bilgi (adres, ev) yazılmaz

Sunu ya da poster, öz değerlendirme formuyla birlikte ders sonunda öğretmene teslim edilir.

Sunumu bitirme zamanı

15 dk

Bireysel · sunumunu tamamla

Sunumunda bunlar görünsün:

- Çalışma sorun ve yerleşmenin konumu
- En az bir doğal ve bir beşerî faktör, desteklediği fonksiyonla
- Hâkim fonksiyon ve gerekçesi
- Vardığın sonuç ve kaynakların

Gruplara geçiş: paylaşım ekipleri

8 GRUP

SÖZCÜ	YAZICI	ZAMAN VE MALZEME	HARİTA / VERİ OKUYUCU	KONTROLCÜ
Grubun cevabını sınıfla paylaşır.	Ortak cevabı yazar, tabloyu doldurur.	Süreyi izler, 2 dk kala uyarır; malzemeyi alır, teslim eder.	Haritayı, tabloyu ve grafiği okur, gösterir.	Yazımı, kaynağı ve doğruluğu denetler.

8 grup · 4-5 kişi · herkes kendi sunusunu getirir

- Grupta “30 cm sesi” · söz hakkı isim kartıyla · farklı görüşlere saygı

4. adım: grubunda paylaş

PAYLAŞIM · 12 dk

Sunan

2 dakikada: çalışma sorun, faktörler, hâkim fonksiyon ve sonucun

Dinleyenler

Her sunudan bir faktör-fonksiyon ilişkisi not eder, bir soru sorar

Sözcü

Gruptan sınıfa sunulacak bir sunuyu grupla birlikte seçer

Arkadaşım	Faktör	Desteklediği fonksiyon
1.		
2.		
3.		

Her gruptan bir sunu: sınıfımızın ortak sonucu

SINIF · 10 dk

Sözcü sunuyu yapar; tabloyu birlikte dolduralım:

Hâkim fonksiyon	Doğal faktör	Beşerî faktör	Kaynak

Öz değerlendirme formu

ÖZ DEĞERLENDİRME

Değerlendirme ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Yerleşmelerin kuruluş ve gelişiminde etkili olan doğal ve beşerî faktörlerin yaşadığım yerleşmeyi nasıl etkilediğine yönelik çalışma sorusu oluşturdum.	☐	☐	☐
2. Oluşturduğum çalışma sorusuna yönelik bilgi topladım. Bu süreçte genel ağ, kütüphane vb. kaynaklardan yararlandım.	☐	☐	☐
3. Topladığım bilgileri düzenledim.	☐	☐	☐
4. Doğal ve beşerî faktörlerle yaşadığım yerleşmenin kuruluşunda ve gelişiminde etkili olan fonksiyonlar arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirledim.	☐	☐	☐
5. Belirlediğim ilişkiden yola çıkarak yaşadığım yerleşmenin gelişiminde etkili olan hâkim fonksiyonları buldum.	☐	☐	☐
6. Yaptığım çıkarımlar ve düzenlediğim verilerden yararlanarak bir sunu hazırladım.	☐	☐	☐
7. Hazırladığım sunuyu sınıf ortamında arkadaşlarımla paylaştım.	☐	☐	☐

Çalışmam sırasında öğrendiğim bilgiler: … · Çalışmam sırasında zorlandığım yerler: … · Çalışmamı yeniden yapacak olsaydım dikkat edeceğim hususlar: …

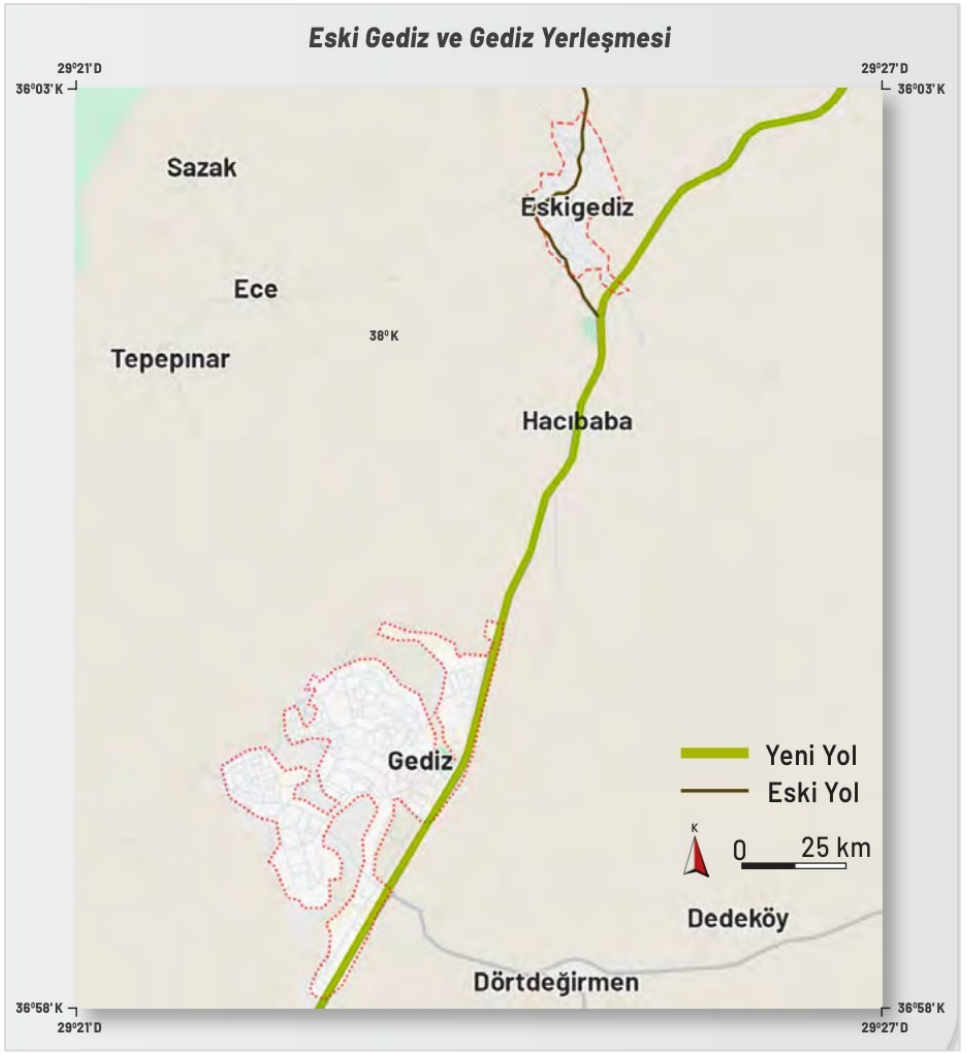
Eski Gediz ve Gediz

SORU 4-6

4-6. soruları aşağıda verilen metin ve haritaya göre cevaplayınız.

1970 yılında Kütahya iline bağlı Gediz ilçesinde yaşanan deprem ilçe merkezinin yerinin değişmesine neden olmuştur. Yer değişimi sonrası eski yerleşme alanına Eski Gediz, yeni kurulan yerleşme alanına Gediz adı verilmiştir.

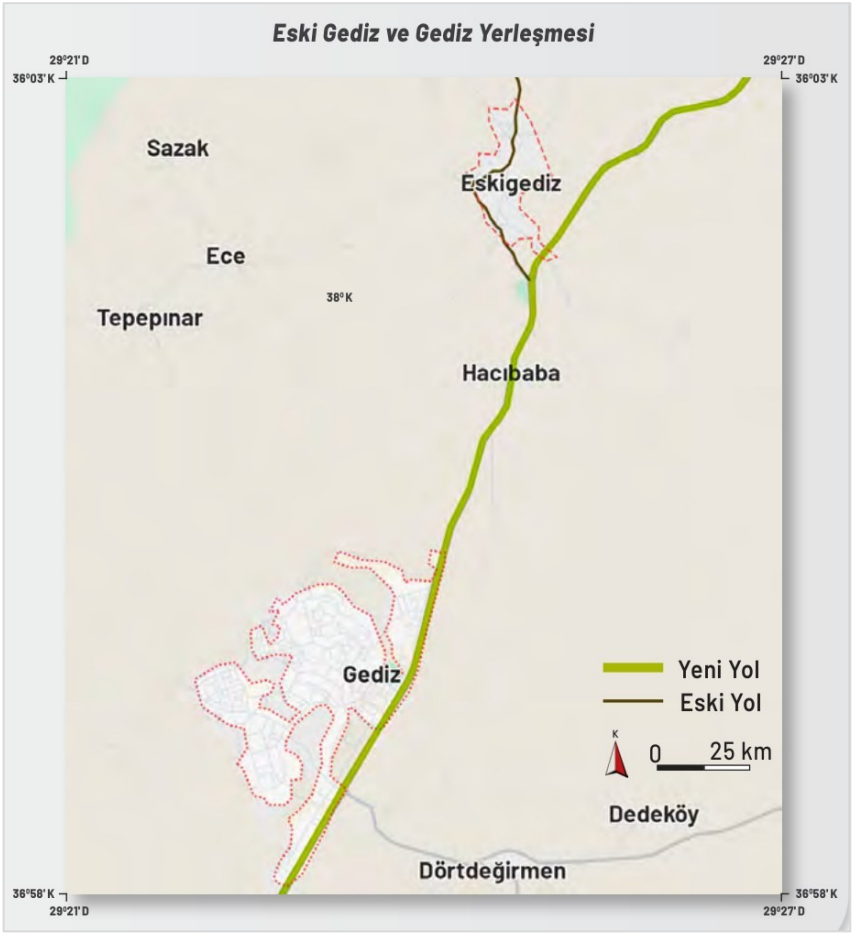
1985 yılına kadar Kütahya ile İzmir'i birbirine bağlayan kara yolu Eski Gediz yerleşmesinden geçmekteyken bu tarihten itibaren ulaşıma açılan yeni kara yolu Eski Gediz yerleşmesinden uzaklaşmış ve Gediz yerleşmesinden geçmeye başlamıştır.

Ünite sonu — Soru 4

SORU 4

Yerleşmelerin haritadaki alanlarına bakıldığında, kara yolunun güzergâhındaki değişim her iki yerleşmenin alansal gelişiminde ne tür etkiler ortaya çıkarmış olabilir?

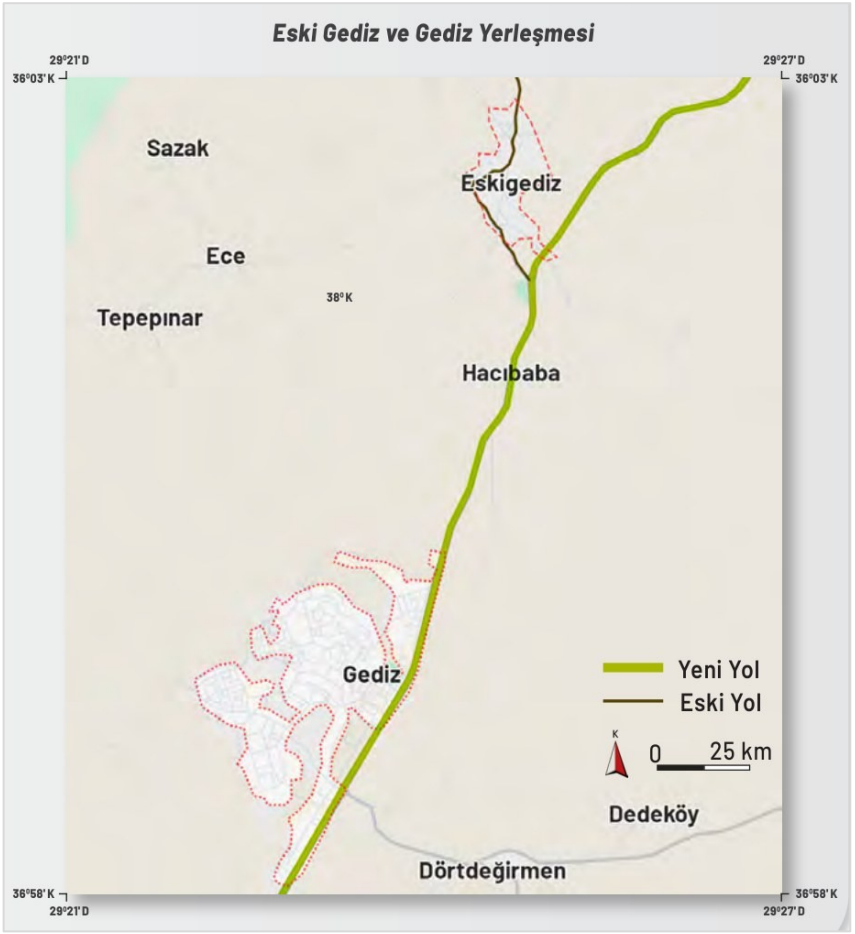
Ünite sonu — Soru 4 — Örnek cevap

CEVAP

Yerleşmelerin haritadaki alanlarına bakıldığında, kara yolunun güzergâhındaki değişim her iki yerleşmenin alansal gelişiminde ne tür etkiler ortaya çıkarmış olabilir?

Örnek cevap

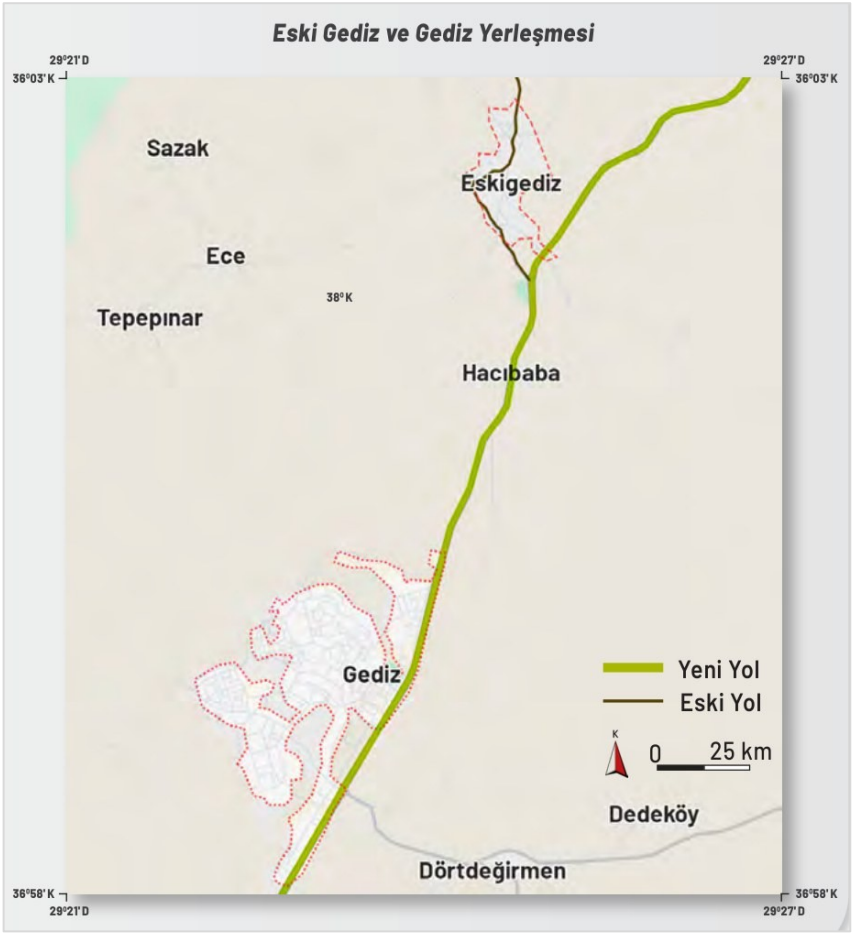
- Gediz: yeni yol içinden geçer; yerleşme alanı genişti̇r ve yol boyunca uzanır — yol, yeni yerleşmenin alansal büyümesini hızlandırmış olabilir.
- Eski Gediz: yol uzaklaşınca alansal gelişimi yavaşlamış olabilir; yerleşme alanı küçük kalmıştır.

Ünite sonu — Soru 5

SORU 5

Değişen kara yolu güzergâhı, diğerine göre daha eski bir yerleşme olan Eski Gediz'de yürütülen ekonomik faaliyetlerde ne tür değişmelere neden olmuş olabilir?

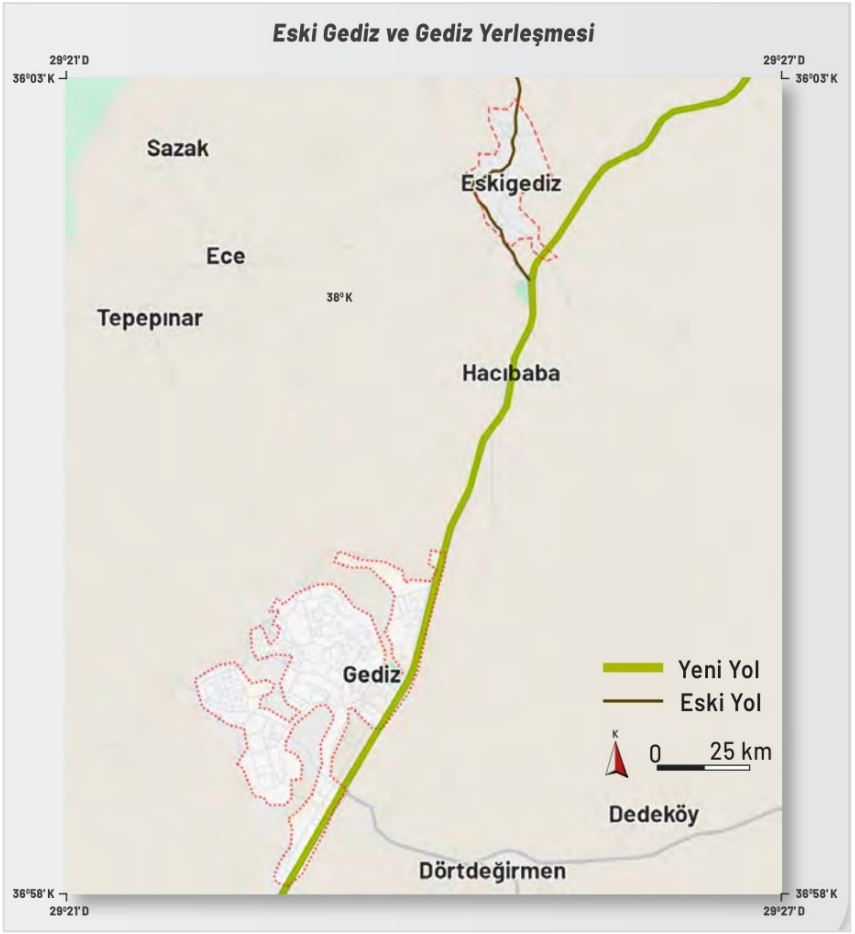
Ünite sonu — Soru 5 — Örnek cevap

CEVAP

Değişen kara yolu güzergâhı, diğerine göre daha eski bir yerleşme olan Eski Gediz'de yürütülen ekonomik faaliyetlerde ne tür değişmelere neden olmuş olabilir?

Örnek cevap

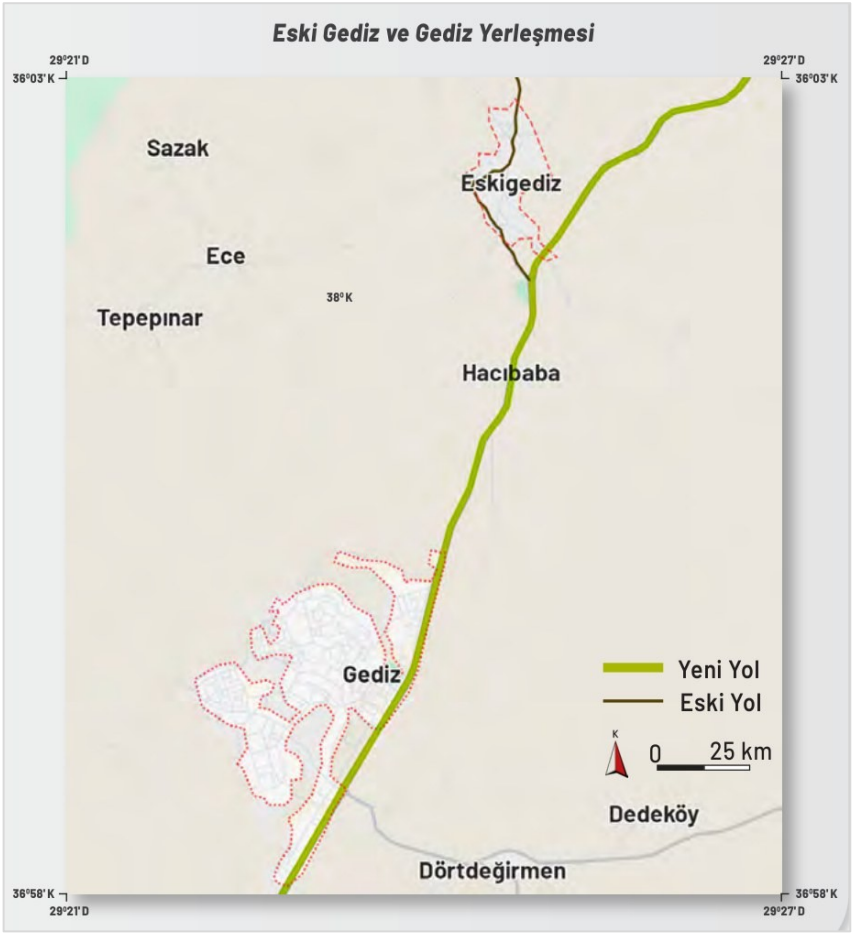
- Yoldan geçen yolcu ve araçlara dayanan ticaret ve hizmetler (dükkân, lokanta, konaklama gibi) azalmış olabilir.
- Ekonomik faaliyet çeşitliliği azalınca yerleşme tarım gibi birincil faaliyetlere daha çok dayanmış, iş arayan nüfus göç vermiş olabilir.

Ünite sonu — Soru 6

SORU 6

Yaşanan deprem sonrası ilçe merkezinin Gediz'e taşınmış olması Eski Gediz yerleşmesinin fonksiyonlarında ne tür değişimler meydana getirmiş olabilir?

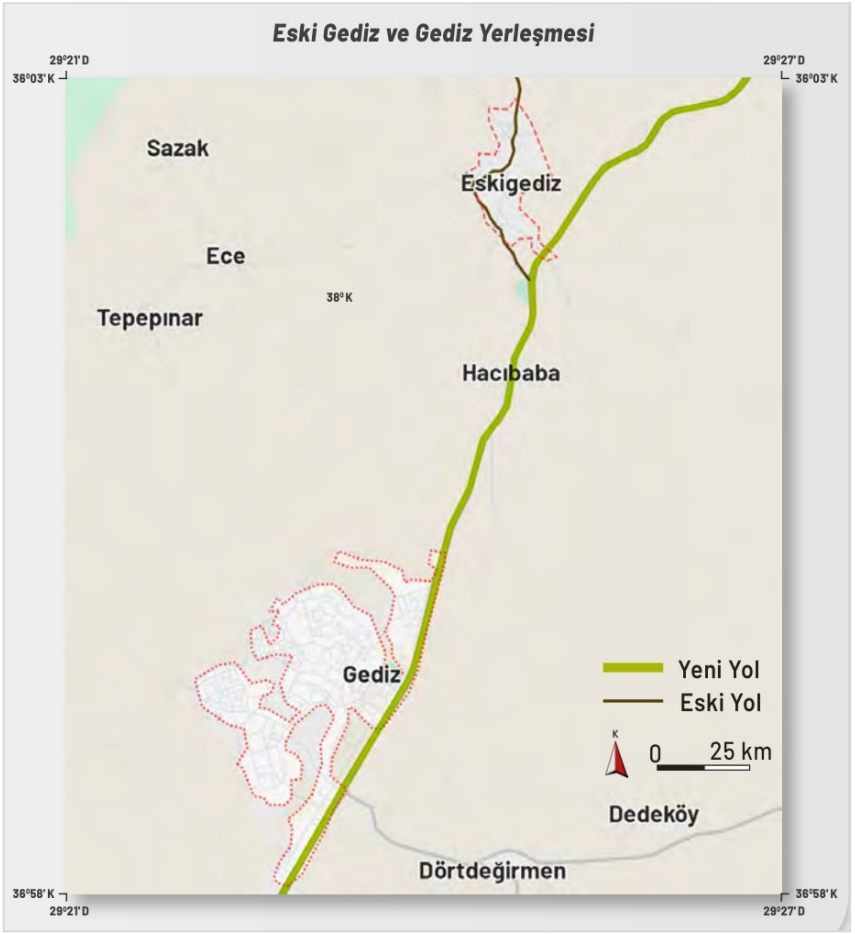
Ünite sonu — Soru 6 — Örnek cevap

CEVAP

Yaşanan deprem sonrası ilçe merkezinin Gediz'e taşınmış olması Eski Gediz yerleşmesinin fonksiyonlarında ne tür değişimler meydana getirmiş olabilir?

Örnek cevap

- İlçe merkezine ait yönetim fonksiyonu Gediz'e geçmiştir.
- Merkeze bağlı sağlık, eğitim ve ticaret gibi hizmetler de azalmış olabilir; Eski Gediz'in fonksiyonel çeşitliliği azalmış, tarım gibi kırsal fonksiyonlar öne çıkmış olabilir.

Çıkış Kartı

ÇIKIŞ KARTI

Çıkmadan önce kâğıdına yaz:

1. Yaşadığın yerleşmenin hâkim fonksiyonu nedir? Bir gerekçe yaz.

2. Bir arkadaşının sunusundan öğrendiğin bir faktör-fonksiyon ilişkisini yaz.

3. Sunumunu yeniden yapsaydın neye dikkat ederdin?

Bu hafta evde

BU HAFTA EVDE

- Kitap s. 138-141 ünite ölçme ve değerlendirme sorularını (4-6 dışında) çöz.
- Çalışma kâğıdı 11-12. maddeler: yaşadığım yerleşme ve öz değerlendirme.
- Sunun ya da posterin bitmediyse bir hafta içinde tamamlayıp öğretmenine teslim et.
- MEBİ ya da EBA'da 4. ünite konu tekrarını yap.

Kaynaklar ve Haklar

KAYNAKÇA

Ders kitabı. Coğrafya 10. Sınıf Ders Kitabı (Ortaöğretim), 2026-2027 baskısı. **Yazarlar:** Alper Soyatlar, Bülent Akça, Mehmet Ekici, Yıldıray Türkmen. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No 10141 · Ders Kitapları Dizisi No 2174 · ISBN 978-975-11-8921-9. Slaytlardaki “Kitap s. …” etiketleri bu baskının sayfalarıdır.

Öğretim programı ve etkinlikler. Coğrafya dersi öğretim programı (2026 nüshası): Talim ve Terbiye Kurulunun 23.05.2024 tarihli ve 20 sayılı kararıyla kabul edilen, 13.05.2026 tarihli ve 53 sayılı kararıyla güncellenen program.

Haklar ve lisans. Ders kitabından alınan metin, soru ve görsellerin hakları Millî Eğitim Bakanlığına aittir; eğitim ve öğretim amacıyla, kaynak gösterilerek alıntılanmıştır (5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu md. 34). Sunumun tasarımı, ders akışı, etkinlik kurgusu, örnek cevaplar ve öğretmen notları okulapp.org'un özgün katkısıdır; yalnız bu katkılar CC BY 4.0 lisansıyla paylaşılır. Resmî bir Bakanlık materyali değildir.